

KULTÚRA

ROČNÍK XXI. – č. 7

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

4. APRÍLA 2018

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Miguel de Sorello, Raffael. 1720-1750

Európska únia porušuje princíp subsidiarity. Berie členským štátom právo riadiť si všetko, na čo majú kompetencie a právo. Centralizuje sa. Osobitne si nárokuje právo občanov jednotlivých štátov spytovať si svedomie podľa kresťanských hodnôt. Nanucuje rodovú ideológiu ako jediný vysvetľujúci princíp pre človeka. LGBT agendu ako najvyššiu hodnotu. Je hotová spytovať nám svedomie podľa týchto mier.

Spytovanie svedomia predpokladá kladenie si otázok. O tom sa už otázky pomaly nesmú klásť. Otázky kladie iba Brusel. V stále viacerých a viacerých zásadne dôležitých oblastiach ľudského života. Aj o tom, aký národ chcete byť. Národy sa majú rozpadnúť, rozplynúť v multikulturalizme cestou organizovanej imigrácie. Otázky sa zase nesmú klásť. Potom ani iný názor už nesmie byť.

Uvedené skutočnosti štátom a národom strednej Európy nepríjemne pripomínajú totalitu jednej strany. Mladí na uliciach si toto už nepamätajú. A mali by to vedieť. Ináč sú zneužitelní. Môžu si píliť konár pod sebou. Aj vtedy, keď chceli komunizmus, nám hovorili, že máme privilégium byť pri vzniku nového človeka a nového sveta. Aj keď národy strednej Európy časom obrúsili svojim vedomím kresťanských hodnôt ostré hrany komunistickej ideológie, a tak sa mohol objaviť socializmus s ľudskou tvárou.

Tento pokus o oslobodenie z vlastných zdrojov ľudskosti trval krátko. Ale bol to pokus o o-

slobodenie zvnútra, ktorý sa stal súčasťou národnej pamäti. Bola to skúsenosť s niečím ako obnova života. Ale potom prišla normalizácia. Dvojaký život. Znamenalo to pre nás, že spytovanie si svedomia podľa Božích prikázání bolo možné iba v utajení. Zároveň každý bol vystavený verejnému spytovaniu jeho svedomia komunistickou ideológiu.

V tomto zmysle sa Západu nepodarilo vysvetliť, čo to bola totalita. Preto je tu nanovo povinnosť štátov strednej aj východnej Európy sprostredkovať túto nepríjemnú skúsenosť Západu. Ako sa to podarí, od toho závisí, akú Európu budeme žiť. Tu nepomôžu politici s taktikou, politika ako maska smerom k Bruselu a tvár ako pravda smerom domov. Takouto sociotechnikou sa domov bude stále viacej a viacej scvrkávať, až ho nebude. Zlo získava priestor. V čase totality národy strednej Európy zápasili o zachovanie si svedomia, ktoré bolo odvodené od vedomia, že človek je stvorením Božím a celok života je chápaný aj vo vzťahu k večnosti a k večnému životu. Západ a jeho národy rozpúšťali toto svedomie v bezstarostnom živote. V užívaní

civilizačných dobier bez toho, aby si skúmali s akými úmyslami tieto dobra užívajú. Z týchto úmyslov sa západnému človeku vytratil Boh, hodnoty ako manželstvo, rodina, výchova k náboženskému životu, vzťah kultúry a kresťanstva a ďalšie. Stratila sa hodnota jednotlivých generácií, vekového rozvrstvenia obyvateľstva, medzigeneračný zmier. Objavil sa démon večnej mladosti. Plno starnúcich mládežníkov. Ta-

STANISLAV HVOZDÍK

buizuje sa konečnosť života a propaguje sa eutanázia. Užívaj si a nestaraj sa o iné.

V roku 1988 na jar prišla sviečková manifestácia. To bolo hnutie za právo na kresťanský svetonázor a spytovanie si svedomia v jeho duchu. O niekoľko mesiacov pozdšie prišla nežná revolúcia, v jej logike sa ukázalo, že ide o výmenu socialistického ekonomického systému za kapitalistický. Ale takáto výmena nestačí pre založenie obnovy spoločnosti. Naopak, ako bude vyzerat' kapitalizmus, bude závisieť od obnovy človeka. Aj od slobody pre obnovu ľudí

v kresťanskom duchu. Len taká obnova prináša otázky o úmysloch s ktorými človek vnútorne pracuje. Len tak možno objaviť zmysel života. To predpokladá v spoločnosti prosociálnosť, spoluprácu, nie konkurenciu, ako jediný dôvod k osobnému výkonu. Musí prestať platiť heslo, nezávisí na procesoch, iba na výkonoch. Opačne musí platiť, závisí aj na procesoch ktorými sa výkony dosahujú. Len tak vznikne priestor na skúmanie svojich úmyslov. A keďže to tak nie je, podľa toho vyzerá aj naša spoločnosť. Niet v nej priestoru pre sebaúčinnosť, to znamená pre ovplyvnenie svojho života vlastnou iniciatívou. Táto súvisí aj zo skúmania úmyslov. To znamená vedomie, že môžem svojou príčinnosťou ovplyvniť svoj život v dobrom smere. Dôležité je, aby ciele, ktoré spoločnosť vytyčuje, boli spojené s dostupnosťou prostriedkov na ich dosiahnutie. Chýbajú prostriedky, ktorými by sa ciele dali dosiahnuť. Prostriedky, ktoré rešpektujú hodnoty. Cieľ nesväť prostriedok. To chce človeka hospodára, ktorý hospodári nielen s materiálnymi hodnotami, ale aj s duševnými hodnotami.

(Pokračovanie na 2. strane)

Právo na otázky

Svet pomaly, ale isto opäť zošalieva. Schválne napíšem, že zošalel, lebo chcem veriť, že sa to ešte dá zvrátiť, aj keď procesy, zdá sa, nie sú nijako spontánne, ale dlhodobo plánované. Propaganda, ktorá sa úplne odkopala ako choré dieťa, pripravuje spoločenské vedomie na vojnu. Vojny sa nezačínajú iba tak. Najskôr treba preklopiť vedomie národov na svoju stranu konfliktu. Všetky doterajšie prevraty a vojnové ohniská boli vlastne iba rozviedka bojom. Táto rozviedka bojom trvá od bombar-

Modlime sa

TEODOR KRÍŽKA

dovania Juhoslávie. Kultúra bola vtedy prvým a dlho jediným periodikom, ktoré tento útok odsúdilo. Skalní priaznivci si na to isto spomenú.

Dnešné konflikty nemajú iné pozadie, opäť iba túto rozviedku bojom. Deje sa tak na pozadí masívnej propagandy, keď sa z bývalého spojenca stane z večera na ráno Dracula. Napriek tomu, že ide priam o stereotypný, až klišeovitý scenár, siahajúci hlboko do nepamäti, máme na to stovky príkladov aj v novodobých dejinách. Posledným sú Sýria a Ukrajina. Známemu ukrajinskému prísťahovalcovi som už pred 25 rokmi v priateľskom rozhovore predpovedal budúcnosť jeho vlasti, hoci som ešte sám neveril, že sa moje predpovede stanú skutočnosťou.

Dnes už propaganda nepotrebuje ani dokázané fakty. Stačí konsenzus v ľži. A o ten sa už mocenské elity (nateraz) postarajú so železnou istotou. Tak je to aj v prípade otrávenia bývalého dvojitého agenta (Británie i Ruska) Skripaľa a jeho dcéry. Propaganda strieľa zo dňa na deň väčšou rážou pištole. Politici sa spúšťajú na dno prejavu, aký sa ešte nedávno považoval za neprístojný. To samozrejme legitimuje aj bežných ľudí, otrávených jedom horším ako tzv. Novičok. Stačí si pozrieť komentáre v sociálnych sieťach. Zdá sa, že obrovskému počtu ľudí by vôbec nerobilo problém vraždiť. Nepriateľa ľudského blaha si už našli. Je to každý, kto siaha na slobodu vraždiť nenarodené deti, považuje homosexuálne vzťahy za úchylku, ktorú nemožno legitimizovať, alebo neprípúšťa tretie pohlavie ako módnou vlnu...

Trockizmus a stalinizmus, dve konfliktné formy marxistického neopohanstva, v Rusku, zdá sa, paradoxne konzervovali potrebu tradičných hodnôt. Západ sa zrejme prerátal práve v tom, že by sa ruská spoločnosť vrátila ku navonok zdecimovaným kresťanským hodnotám a k vlastenectvu. Ostatné prezidentské voľby musia byť pre Západ hotový šok. Zdrvuujúcu porážku v nich utrpeli komunistickí kandidáti rovnako ako kozmopolitní liberáli. Zverejnenie zbraní, ktoré anulovali obranné systémy NATO, svet postavili na hranu, za ktorou sú možné iba dve riešenia: rokovania, alebo vojna. Bud' k nám milostivý, Pane!

Právo na otázku

(Pokračovanie z 1. strany)

Takto sa dá spojiť práca, tvorivosť a kapitál. Nestačí človek ekonóm. Hospodár vníma javy komplexne. Kultúra spoločnosti musí dávať vnútorný priestor pre skúmanie úmyslov u ľudí. Toto predpokladá kladenie si otázok. Ak sa tak nedeje, ľahko sociotechnikami vyvolať pocit viny a prílepiť ho svojvoľne na kohokoľvek. Takto zničiť kohokoľvek. Zničiť akúkoľvek inštitúciu.

Pri dráme vraždy dvoch mladých ľudí bolo málo priestoru na kladenie otázok ako toto so všetkým súvisí. Iný príklad je Britská premiérka. Príde do EÚ, ktorú Británie opúšťa, a zasa vzniká otázka, prečo? Nárokuje si, aby všetci v EÚ pripísali vinu Rusku, pokus o vraždu bývalého dvojitého agenta. To znamená ruskému národu, jeho vláde a osobitne prezidentovi. Zase otázka, aké sú dôkazy? Prečo nesúhlasia aby aj obvinení Rusi mali možnosť zúčastniť sa na vyšetrovaní? Ved' aj na súde je obvinený účastný vyšetrovania. Nie div, že si môžu potom ľudia klásť otázky. Nenavleka nás tu niekto do uniforiem nenávisť? Čo ak niekto plánuje vojnu? Dúfajme, že nie. My chceme mier. Nedivme sa tým otázkam. Alebo prečo máme sami seba zredukovať iba na závery rodovej ideológie? Poprieť svoje náboženské skúsenosti?

Vyplyvajú z toho dva závery. Prvý, že zlo sa vždy chce dostať do verejného priestoru ako logický dôsledok niečoho významného. Z histórie napríklad, zabitie arcivojvodu Ferdinanda, pred prvou svetovou vojnou. Ferdinand chcel federáciu na Dunaji.

Zlo vojny prišlo ako logický dôsledok tejto vraždy.

Pýtajme sa sami seba, pýtajme sa, skúmame úmysly svoje, ale aj iných. Sviečková manifestácia bola aj o tom, aby sme sa obnovili v tejto spôsobilosti, ktorá vyplýva z tradície kresťanského svetonázoru a práva na tento svetonázor. A druhý záver vyplýva z našich dejín. Je to starobylá udalosť. Historicky preukázaná.

Kráľ Svätopluk rozhodol rozsúdiť spory medzi žiakmi sv. Metoda a biskupom Vichingom, ktorý obhajoval záujmy Západu vo Svätoplukovom kráľovstve. Svätopluk povedal: ten, kto skôr odprisaha, tomu dám za pravdu. No a tí, ktorí si začali spytovať svedomie, či môžu na toto prisahať, trochu zaváhali a vichingovci, ktorí si nespytovali svedomie, rýchle odprisahali. Získali prevahu a začal zánik Veľkej Moravy. Ako sa ukázalo, Viching škodil. Neskôr, až sa na to prišlo a vyhrali Vichinga, bolo už neskoro. Spoločnosť bola zásadne rozdelená. Chýbali žiaci sv. Metoda, ktorých nerozumne vyhrali.

Aj s protestami na uliciach to môže byť tak, že nejaká moc povie, kto skôr vybehne na ulicu, tomu prisúdim pravdu. Lenže o pravde Tolstoj povedal, že pravda bola pekná nádoba, ktorá spadla a rozbila sa. Namáhavo zbierame jej črepiny a chceme tú rozbitú nádobu pravdy poskladať. Lenže ona sa nedá poskladať podľa hocjakého svetonázoru. Preto je dôležité skúmať svoje úmysly a s nimi aj svedomie. Zvlášť dnes, kedy prebieha ostrý zápas o toto svedomie ľudí. Aby nás nerozdelili a nezaničili sme.

STANISLAV HVOZDÍK

Zdá sa, že pri úkladnej vražde dvoch mladých ľudí mnohé štátne orgány pochybili. Publikovalo sa, že mafiánske štruktúry asi viedli dokonca na úrad vlády a chápadlá mafiánskej chobotnice vedú do vládnych a stranických štruktúr. To dáva odkaz občanom, že dnešná Slovenská republika je majetkom oligarchie a mafiánskych sietí. Nemôžeme akceptovať, že Slovensko, náš domov, nepatrí nám – občanom. Tiež nemôžeme akceptovať publikovanú prepojenosť oligarchov a mafiánov s vládnyimi a stranickými štruktúrami. Z nej vyplýva, že nielen oligarchia, ale tiež organizovaný zločin sa stal možno neoficiálnym vládcom Slovenska. Slovenskí občania sa stali rukojemníkmi reálnej moci de facto vládno-oligarchicko-mafiánskych štruktúr, ktoré ovplyvňujú nielen eurofondy, ale zdá sa, i samotnú výkonnú moc v štáte. Musí dôjsť k urýchlenému obnoveniu dôvery občanov v štát, ktorý dôsledne zabezpečí elementárnu spravodlivosť v spoločnosti. Štátne orgány musia chrániť obyčajných občanov a neprednostňovať ani politikov, ani oligarchov a ani mafiánov. Občania nechcú žiť v banánovej republike, ale v skutočnom štáte. Vláda a parlament, žiaľ, doteraz neprijali, ani sa nechystajú prijať - komplex mimoriadnych opatrení na efektívny boj s korupciou a klientelizmom.

S poľutovaním musíme konštatovať, že činnosť SMERu-SD a SNS vo vládnej koalícii nezohľadňuje záujmy národných voličov, ktorým dali svoj hlas voliči SMERu-SD a SNS v minulých parlamentných voľbách. Žiaľ, SMER-SD a SNS ani dlhodobo, ani dôsledne neobhajuje národno-štátne záujmy Slovenskej republiky a ich občanov. Pri zrušení dvojkoľovej voľby predsedov (žu-

panov) samosprávnych krajov, boli potlačené národnoštátne záujmy Slovenska. Aj SMERom-SD a SNS organizovaná alebo tolerovaná činnosť podľa zákona verejnoprávnej RTVS je výsmechom mediálnej objektivity, obsahovej pestrosti, invencie s totálnou ignoráciou bytostných národných a kultúrnych záujmov Slovenska a jej občanov. Absolútne tu chýba tiež proslovenská štátna - národná kultúrna politika, národná školská politika a hlavne prorodinná politika štátu. Nehovoriac o dôsledkoch činnosti zástupcov SMERu-SD a SNS v oblasti cien v energetike a v ďalších regulovaných odvetviach, ktorá sa negatívne dotýka širokého spektra občanov, čo vyvoláva v nich vážne obavy. Bývalí voliči SMERu-SD a SNS vo všeobecnosti stratili dôveru vo vedenie SMERu-SD a SNS, nakoľko činnosť ich predstaviteľov je zdá sa, dlhodobo klientelistická a protinárodná. Pôvodní voliči SMERu-SD a SNS nemajú dôvod obrátiť sa ani na dnešnú zvrátenú parlamentnú opozíciu. Voliči SMERu-SD a SNS hľadajú možnosť obrátiť sa na tretiu silu, ktorá nebude ani opozíciou ani dnešnou koalíciou. Hlasy národných voličov nemôžu prepadnúť v budúcnosti parlamentných voľbách, tým, že títo voliči nebudú voliť. Hľadajme tretiu politickú silu, ktorá nebude ani dnešnou koalíciou, ani opozíciou a v tej veci dajme tretej sile náš spoločný hlas a to v záujme našej vlasti - budúcej suverénnej, spravodlivej a neclientelistickej Slovenskej republiky.

Fico je po vyše desiatich rokoch vo funkciách už politicky unavený, ale stále chce zostať v politickej hre. Možno časom mu to dopomôže na ústavný súd. Tam bude mať možnosť životný pokoj, nerušené si bude užívať svoj blahobyt s imunitou. To už nie je Fico zo začiatku storočia, plný nápadov, energie a priamych ťahov na politickú bránu. Ale spravidla ešte stále prevyšuje svojich politických konkurentov. Čím ďalej, tým viac ho to však nebaví. Už raz chcel z tohto svojho politického vlaku vystúpiť cez minulé prezidentské voľby, potom cez možnosť odísť ako predseda ústavného súdu. Čo pravdepodobne v blízkej budúcnosti po „dohode“ s Kiskom zopakuje a na ÚS sa stretne, čuduj sa svete, s bývalou kolegyňou Žitňanskou. A možno i s ďalšími vládnyimi kolegami. Jeden možno bude predsedom a druhá bude podpredsedníčkou ÚS. Je to reálna hypotéza. O rok-dva to môžu skutočnú realitu posúdiť samotní čitatelia. A možno (hypoteticky) budúci predseda ÚS Fico bude rozhodovať na ÚS o ústavnosti výpredaja slovenskej suverenity na EÚ, ktorú vo vládnych funkciách presadil (a ešte presadil) politik s menom Fico. Kruh sa uzavrie ako v dráme a možno reálne tipovať, ako sa na takomto budúcom ÚS rozhodne. Zatiaľ to nevyšlo, ale do volieb je ešte čas.

V televíziách dnes mláti Fico prázdnyimi slovami ako slamou. Vyhýba sa televíznym diskusiám a odmieta tlačové konferencie s otázkami novinárom. Už to nie ten starý - smelý a inovatívny - Fico, ale jeho bojzlivý a bezmyšlienkový nástupca. Pre Slovensko Fico už nie je objektívnym prínosom. Nezostáva mu, aby ako unavený politik pokračoval vo vedení politicky unaveného a myšlienkovito vyprázdneného SMERu-SD so zná-

Prosba k priaznivcom Kultúry

Nedovoľte ponižovať svoj národ, nedovoľte ponižovať seba!

Prosíme, nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

mym personálnym nedostatkom charakterov.

Napriek svojej politickej opotrebovanosti má Fico stále zvyškovú charizmu, s ktorou sa nemôžu rovnať potenciálni korunní princovia SMERu-SD. Fico obrazne je ako jednooký kráľ vo svojom politicky slepým okolí. Pozrite sa na Pellegriniho a iných. Sú to ľudia bez charizmy. Jediný, čo ešte charizmu akotak mal, bol Kaliňák, ale ten sa dostal objektívne politicky mimo.

V súčasnosti premiéra Fica nahradil nový premiér Pellegrini. Je to podobne, ako keď starý premiér bude riadiť nového premiéra. Alebo pre niekoho, keď kedysi Jakeša nahradil Urbánek. Ficizmus na svojom začiatku bol vlastenecký a dnes na svojom konci je antivlastenecký a vysoko prooligarchický. Z národného krídla SMERu-SD nezostalo takmer nič. Poslední vlasteneckí mohykáni ako napr. Podmanický a málo iných už roky nemajú šancu dostať sa do ministerskej funkcie, čo sú vyhradené miesta pre emisárov zastupujúcich jednotlivé (územné a záujmové) skupiny oligarchie. Tak to na Slovensku dnes chodí. Slovenskí vlastenci tu už dávno nemajú miesto. Ešte zostal záujem o vlasteneckých voličov, ale ak skončia voľby všetci vlastenci radšej zabudnite.

Nový tandem Merkelová – Macron pripravili novú integráciu nielen EÚ, ale hlavne eurozóny. Hlavným ich heslom je solidarita s pochybnými dôsledkami pre V4. V integrácii bude spoločný európsky minister financií a spoločný rozpočet eurozóny, finančná a banková únia (aspoň v rámci eurozóny), spoločné dlhopisy platené aj Slovenskom (napr. v prospech Talianska a iných dlžníkov) a solidarita pri rozdelení utečencov. Povinné kvóty pre Slovensko budú zaobalené v Dubline 4. Výzvy Macrona, Merkelovej a južných štátov EÚ k solidarite znamenajú de facto budúce povinné prerozdelenie utečencov aj na Slovensko, s odklonom Slovenskej republiky od V4 a príklonom k tzv. jadrú.

S tým by iste súhlasil i Soros.

Dnešná vládna antisuverénna a „jadrárska“ koalícia plne vyhovuje Sorosovi, napriek Ficovým prázdny rečiam. Vedzte národní voliči, že povinné kvóty sa intenzívne pripravujú (oni sú vlastne už tu), tak sa neľaknite, ak utečencov budete vidieť čoraz častejšie. Eurohujer Fico a „filantrop“ Soros nemajú k sebe až tak ďaleko ako sa na prvý pohľad zdá. O Bugárovej strane ani nehovoriac. Táto koalíčná strana je prešpikovaná „sorosovcami“, čo vôbec nevedí ani Ficovi, ani Dankovi. Ešte k daniam. Napríklad daňová harmonizácia výrazne zníži konkurenčnú schopnosť slovenského hospodárstva aj v rámci V4. Tzv. jadro nám môže ekonomicky uškodiť. Slovensko so súčasným režimom, a to vládnej moci dnešnej politickej trojice (Fico-Danko-Bugár) ako emisárov skutočnej moci oligarchie a moci Bruselu odsúhlasí väčšinové hlasovanie minimálne v Eurozóne bez práva slovenského veta. Slovensko bude vydané na milosť a nemilosť. Slovenská republika sa stane doslova „bielou vranou“ (antisuverénny) vo V4, v ktorej naši susedia si budú (oproti nám) brániť

svoju suverenitu. Ak im zo suverenity obrazne zostal aspoň oblek (a to bez plášťa), tak Slovensku obrazne zostanú len trenírky a tričko. Známy eurohujer Fico (spolu s Pellegrinim) a za podpory Danka a Bugára na ceste k vysnívanému „jadrú“ - zásadne a urýchlene ešte viac spoločne oslabia už dávno zoslabenú suverenitu Slovenska. Odmietnutie predčasných volieb, ktoré mohli aspoň tieto antisuverénne trendy načas zbrzdiť znamenajú podporu urýchlenu integratívnych procesov. To umožňuje tejto protisuverénnej trojici pomerne rýchlo a politicky bezpečne obetovať to čo ešte z tejto slovenskej suverenity zostalo. Vznikol politicko-mocenský fenomén, akýsi ficizmus, ktorý na svojom

BRUNO ČANÁDY

Tretia sila

začiatku spájal národnú energiu s populizmom. Dnes už ficizmus pokrytecky spája pozostatky nedôveryhodného Ficovho populizmu so zákulisnou a stále rastúcou mocou oligarchov. Fico sa už dávnejšie dostal na zostupnú politickú trajektóriu. Bývalú národnú energiu Fico časom pokrytecky nahradil EÚ internacionalizmom pri snahe o budúce zachovanie existencie oligarchickej demokracie. Ficizmus naďalej existuje, ale je výrazne oslabovaný, a to v priamom prenose, a nemá už veľkú politickú perspektívu. Ale nateraz zostáva.

Základnou obeťou ficizmu je dnes suverenita Slovenska a všeobecný úpadok dôvery občanov. Národní voliči SNS a SMERu-SD na slovenskú suverenitu musia zabudnúť. Boli zradení tými, ktorým pri posledných voľbách naivne verili. Za socializmu bola ústavne zakotvená vedúca úloha KŠČ. Za ficizmu je neústavne zakotvená vedúca úloha oligarchie v spravovaní štátu a regiónov. V štátostrane vznikla vnútorná neformálna strana, zložená nie z členov strany, ale jednotlivých oligarchov, ktorí fakticky rozhodujú o najpodstatnejších záležitostiach strany, štátu a tokoch verejných peňazí a tokoch verejného majetku. Takto v Slovenskej republike vznikol akýsi štát v štáte. Neoficiálny „štát“ štátostrany a hlavne jej oligarchov sa prelial do samotného štátu s názvom Slovenská republika. Nič zásadného sa v ňom nepohne bez ich súhlasu. O predčasných voľbách a o ich (prekvapujúcej) následnej zámene za „Ficovu vládu bez Fica“ rozhodli oligarchovia stojaci za predsedami strán. Pracovne ich označme hlavne p. B. a V. a samozrejme i ďalší. Na nejakú Bugárovu skrytú „veticu“ všetci rozumní ľudia zabudnite. Obdobne o „Kaliňákovom ministerstve vnútra bez Kaliňáka“. Majú toto všetko občania SR, ale i bežní členovia dnes vládnych strán takýto dlhoročný stav akceptovať a tolerovať. Oligarchia prerástla do štátu

a vteli sa v samotný štát. Dostala sa dokonca nad štát. Získala neoficiálnu vedúcu úlohu v štáte. Oligarchia môže pokojne a sebedovomo povedať štát som ja, ako nie neskromná parafráza Ľudovíta XIV. Takto musela skončiť kedysi zvrchovaná Slovenská republika – naša vlasť. Fico sa z bývalého budovateľa Slovenskej republiky stal dnes deštruktorom Slovenskej republiky. To je záver jeho ficizmu, nie však záver politika s menom Fico.

Danko sa z bezvýznamného podpredsedu strany stal jej budúcim politickým hrobárom. Jeho politické chameleónstvo je v jeho jedinom osobnom záujme - udržania sa pri osobnej moci, a tiež je to o vplyve a peniazoch. S tým je spojené

–SD je odkázaný do opozičných lavíc. Dôjde k odhaleniu ich šafárenia na ministerstvách. Úpadok strany bude pokračovať. Na to iste zareagujú sponzori. Oligarchovia majú svoje politické železka v koalícii i v opozícii. Takže v reálnom živote sa nič až tak nezmení.

Máme tu Dankovu SNS. Ale hlavným problémom Danka (a SNS) je Danko sám. Asi tu bude zvyšujúca národná a klientelistická nedôveryhodnosť predsedu Danka. SNS neotvorila a asi ani neotvorí národné témy, čo môže mať reálny vplyv na jej budúce volebné výsledky. Danko ako nositeľ osobnej moci v SNS je len kapitán a Fico na čele štátostrany v úpadku je možno plukovník, avšak dnes ani

jeden z nich nie je politicky generál, ktorý by vyhral budúcu výsostne politickú bitku. Hlavným problémom Fica a Danka sú nielen ich obmedzené politické a osobnostné schopnosti a úzky manévrovací priestor, ale hlavne vo verejnosti značne spochybnená ich dôveryhodnosť. Minulé Ficove opakované nesplnené sľuby o termíne diaľničného prepojenia východu so západom Slovenska, či jeho súčasné vysvetlenie zahraničným europoslancom o slovenskom východe, kde údajne nič nie je (akási novodobá tzv. čierna diera východu) – sa stali pamätnými výrokmi, ale s dlhodobými politickými dôsledkami a voličskými dopadmi.

Dnešná reálna protinárodná vládna politika, permanentné oslabovanie zvrchovanosti Slovenskej republiky a realizované a plánované odovzdávanie ďalších právomoci do Bruselu, a v prospech Berlína a Paríža, vrátane deklarovanej účasti SR v tzv. jadre EÚ diskredituje súčasné politické vedenie SMERu – SD a SNS, ktoré už dávno nereprezentujú národné - slovenské záujmy.

Najvyšším národným záujmom Slovenskej republiky je ochrana a upevnenie suverenity Slovenskej republiky. Slovensko musí byť u zodpovedných politikov vždy na prvom mieste. Slovensko nesmie postúpiť EÚ a Eurozóne ďalšie právomoci a naopak musí požadovať, aby sa časť pôvodných národných kompetencií vrátili z EÚ naspäť do Slovenskej republiky. Vládna moc nesmie slúžiť mafii, eurobyrokratom, oligarchom, ale plne slovenskému národu.

To nezabezpečia dnešné koalíčné strany ani dnešné opozičné politické strany. Musíme spoločne nájsť novú politickú tretiu silu.

O otázkach zachovania slovenskej suverenity môžu rozhodnúť výhradne a len samotní slovenskí občania a dôveryhodné politické strany a dôveryhodní politici, ktoré žiaľ nenachádzame ani v dnešnej

koalícii ani v opozícii. Musíme žiadať do budúcnosti nielen nové dôveryhodné politické subjekty a dôveryhodné osoby - pracujúce len pre slovenský národ a jeho štát. V dnešnej aktuálnej politickej situácii tiež treba zabezpečiť menovanie dôveryhodného policajného prezidenta, generálneho prokurátora, špeciálneho prokurátora a predstaviteľov mnohých bezpečnostných štruktúr. Na základe osobitného zákona musí byť okamžite vytvorená v NR SR - parlamentná vyšetrovacia komisia s osobitnými a rozsiahlymi právomocami, ktorá dôsledne prešetří prípadné mafiansko-vládne prepojenia, a to nielen súvisiace s úkladnou vraždou J. Kuciaka a jeho partnerky. Mal by sa okamžite vytvoriť na základe osobitného zákona protimafiansky osobitný súd (antikorupčný štátny tribunál) s mimoriadnymi právomocami a s čestnými sudcami. Okrem typickej trestnoprávnej súdnej činnosti by mohol takýto osobitný súd novou formou trestu rozhodnúť, že dnešným (a minulým) štátnym funkcionárom s preukázaným korupčným a klientelistickým pozadím - dočasne zakáže (pozastaví) tiež výkon politickej a vládnej (štátnej) funkcie alebo sa o takéto funkcie nemôžu tieto osoby uchádzať. Na mimoriadnu spoločenskú situáciu musí slovenská spoločnosť reagovať mimoriadne, očistne, ale výsostne právne. Vo svete bolo niekoľko obdobných prístupov (napr. v Taliansku a i.). Ak to neurobí dnešný parlament, tak to musí urobiť budúci parlament.

Možno sa opýtať občanov, čo sa zmenilo so zmenou predstaviteľa RTVS na jej činnosti. Odpoveď je jednoduchá. Nič. Obsahová plytkosť pokračuje. Kultúra, kultúrnosť, pluralita názorov a budovanie historického povedomia je popoluškou. Dokonca stále v televíznych novinách počujeme redaktorku bez „r“, čo je teda európska rarita. Na druhej strane dáva to určitý folklór a medzinárodnú nezameniteľnosť RTVS. Havran ďalej „havraní“. Ak sa pozrieme na prácu ich českých kolegov, tak vidíme, že publicistické, prírodovedné, historické a iné programy nie sú len o peniazoch, ale hlavne o skutočnom záujme niečo pozitívne a invenčne zmeniť v prospech širokospektrálneho verejnoprávneho diváka. V RTVS nie sú hlavným problémom peniaze, ale skutočný záujem o zmenu k lepšiemu, a je tu dlhodobá a zjavná absencia invencie slúžiť divákovi. Ak by sme mali byť spravodliví, tak by nemali občania za takúto nekvalitu platiť koncesionárske poplatky. Skôr by diváci mali naopak dostať zaplatené za každodennú „bolesť očí“.

Najväčšou hrozbou pre USA (a v podstate aj pre Čínu) je kontinentálne ekonomicko-politické spojenectvo EÚ a Ruska. Ak chcete v skratke hlavne úzke partnerstvo Ruska s Nemeckom. Pokiaľ by to išlo ďalej ako teraz, Rusko sa stane len čínskym surovínový prívieskom. Ani EÚ sa nestane tou svetovou geopolitickou silou, akou by mohla byť. Strategickým partnerstvom EÚ a Ruska by vznikla reálna tretia svetová geopolitická sila po USA a Číne. Aj Slovenská republika by

mala v tomto smere vyvinúť hlbšie aktivity na porozumenie medzi Východom a Západom. Vzhľadom na významné a dlhodobé ekonomické škody by mala Slovenská republika iniciovať veto voči predĺženiu protiruských sankcií zo strany EÚ. Nehovoriac o tom, že Slovensko môže byť politicko-kultúrnym mostom (možno i transportným mostom) medzi EÚ a Ruskom. O historickej všeslovenskej vzájomnosti ani nehovoriac. Geografické, ekonomické a kultúrne postavenie Slovenska medzi Moskvou a Berlínom (Bruselom) treba aktívne prezentovať. Protiruské sankcie sú viac v záujme Washingtonu ako v záujme Bruselu (Berlína, Paríža, Ríma) a Bratislavy. Spoločný euroázijský geopolitický priestor začína v Lisabone a končí vo Vladivostoku. Na margo uvedeného treba dodať, že proti tejto základnej geopolitickej - dnes ešte skôr teórii, je tu nemecká prax ich politických špičiek (Merkelová), ktoré sa stále objektívne nemôžu vymaniť z protiruského (hlavne amerického) vplyvu. Len tak na okraj, prvý kto prišiel a odniesol si prvé najdôležitejšie várky z berlínskeho archívu STASI, neboli Nemci, ale USA. O mediálne známom a dlhodobom (dlhoročnom) americkom odpočúvaní Merkelovej a spol. ani nehovoriac. Preto sa až tak nemôžeme čudovať

A čo na úplný záver. Žiaľ, SNS a SMER-SD zradili v priamom prenose svojich národných voličov s dlhodobým preferovaním klientelizmu a korupcie, a to všetko len s minimálnym záujmom o ochranu suverenity nášho štátu. Ďalší vývoj pod taktovkou uvedených strán, zdá sa, bude mať fatálne dôsledky pre stratu pozostatkov slovenskej suverenity. Na druhej strane ani dnešná opozícia nedáva dôveru pre národných voličov. Preto bývalí a budúci národní voliči mali by urobiť všetko pre vznik tretej politickej sily, ktorá nebude nasledovať dnešnú koalíciu, ani dnešnú opozíciu. Takáto tretia sila, ktorá by reálne zastavila nepredstaviteľný nárast klientelizmu, korupcie a nárast zásadnej nedôvery k súčasným štátnym inštitúciám. Tretia politická sila musí zastaviť výpredaj suverenity Slovenskej republiky ako jej súčasny a budúci bytostný problém. Občania vo všeobecnosti dlhodobo pociťujú stratu každodenných hodnôt spravodlivosti a absencie obhajovania národných záujmov a verejných záujmov zo strany najvyšších štátnych orgánov. Slovenská spoločnosť a slovenský štát sa dostal na prah reálnej straty posledných zbyškov národnej suverenity. Samotná tretia sila by mala pomôcť chrániť záujmy Slovenskej republiky. Bol by to určitý návrat ku kultúrnym a politickým koreňom. Je to verejná ponuka verejnosti voči stále viac a viac morálno-politickej devastácii Slovenska a plánovanej strate suverenity zo strany dnešnej vládnej moci, a to cestou nového politického projektu.

Záverom možno vyzvať nielen národných voličov SMERu-SD a SNS, ale aj stále ešte národných a čestných politikov, poslancov a členov uvedených strán, aby sa pripojili k politickému projektu tretej cesty. Začína zápas o charakter každého z nás a zápas o charakter Slovenskej republiky.

Historický výsledok je stále v našich rukách.

BRUNO ČANÁDY

V medzivojnových rokoch 1918-1938 bola Pittsburská dohoda jedným z najčastejších pojmov politického slovníka. Bola nielen živým svedectvom vierolomnosti zmluvného partnerstva, ale aj neúctivým bojovým výkrikom ukrivdených strán. Nepotrebné a zbytočne rozdelila obyvateľstvo Slovenska a jeho politickú elitu do dvoch nezmieriteľných táborov a vnesla nedôveru a nespás do sloven-

ského-českých vzťahov. Veľmi veľa času a úsilia, ktoré sa mali vložiť na budovanie spoločného domova a spoločného dobra, sa premárnilo v škriepkach a sporoch. Dnes Pittsburská dohoda patrí medzi zabúdané lekcie z histórie. Nemalo by to tak byť, pretože ide o dokument veľkej historickej hodnoty. V dvadsaťročnom boji o jej uplatnenie

do života. Pittsburská dohoda vznikla a bola podpísaná v americkom meste Pittsburgh dňa 30. mája 1918. Ako píše najlepší znalec jej pôvodu a osudov Konštantín Čulen v úvode svojho monumentálneho 450-stránkového diela: „Pittsburská dohoda nebola dielom náhody. Vyvrela z pomerov, ovzdušia a politických náhľadov najslobodnej-

jších Slovákov.“ Bola vyvrcholením politického programu, ktorý mal zaistiť budúcnosť národa v povojnovej Európe.

Išlo skutočne o revolučnú zmenu (dnes by sme povedali „a paradigm shift“), ktorou Slovensko opúšťa tisícročné spoložitie s maďarským národom v Uhorsku a vstupuje do nového spoločného štátu s bratským českým národom. Toto rozhodnutie

a vodcovia národa sa jednoznačne vyslovovali za zachovanie monarchie. Vydávali vyhlásenia lojality a vyzývali národ, aby prinášal "na oltár vlasti" i tie najvyššie obety. V martinských Národných novinách (zo 6. aug. 1914) Národná strana oznámila, že počas trvania vojny zastavuje svoju činnosť a nebudú sa konať ani tradičné augustové slávnosti. A potom nasleduje neuveriteľne horlivý prejav vlastenectva: "Nám záleží na tom, aby naša vlasť a naša monarchia v svojej celistvosti bola udržaná, vojnou nastávajúcou nijakej ujmy neutrpela a z nej víťazne vyšla. Za to sa zasadiť až po tie hrdlá a statky."

Slováci v Amerike, ktorí žili v slobodnom a demokratickom prostredí, hľadeli na toto konanie s hrôzou a nepochopením. Pokladali za potrebné vyjadriť skutočné zmýšľanie, potreby a túžby národa. Slovenská liga v Amerike – na čele ktorej vtedy stáli dvaja rozvážni a rozhladení muži: Albert Mamatej a Ivan Daxner – vydala v mene Slovákov memorandum určené svetovej verejnosti, v ktorom sa hovorí:

"Prehlasy, ktoré vydané boli skrze náčelných slovenských ľudí v Uhorsku a v ktorých vyslovuje sa – po istú mieru – spokojnosť s dosavadnými politickými pomermi, my povinní sme vyhlásiť za neplatné, pretože so skutočným zmýšľaním stoja v protive. S nimi slovenský národ naskrze nesúhlasí a považuje ich jedine za výplýv nesmierného teroru zo strany terajšej vlády... Žiadame pre slovenský národ úplnú samosprávu a voľnosť sebaurčenia tak na poli politickom, ako aj na kultúrnom a hospodárskom."

Kým na Slovensku vládlo pasívne mlčanie, v Amerike už od jesene 1914 začína systematická práca na oslobodení národa spod maďarskej nadvlády. Skúmali sa možnosti a kombinácie, ktoré by zaislili ľudu pod Tatrami lepšiu budúcnosť. Z týchto úvah sa vykryštalizovala myšlienka spoločného štátu s Čechmi.

Základy tohto spoložitia spočívali na dvoch dokumentoch. Dňa 25. októbra 1915 vznikla v Clevelande dohoda predstaviteľov Slovákov s predstaviteľmi Čechov, v ktorej stručne, ale veľmi zreteľne sa deklaruje federatívne usporiadanie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Clevelandská dohoda to zhrnula do týchto piatich bodov:

1. Samostatnosť historických zemí a Slovenska.
2. Spojenie českého a slovenského národa vo federatívnom sväzku štátov s úplnou autonómiou Slovenska, s vlastným snemom, s vlastnou štátnou správou, úplnou kultúrnou slobodou, teda i plným právom užívania jazyka slovenského, vlastnou správou finančnou a politickou, so štátnym jazykom slovenským.
3. Volebné právo: všeobecné, tajné a priame.
4. Forma vlády: personálna únia s demokratickým zriadením štátu, podobne ako v Anglicku.
5. Tieto body tvoria základ oboplenej dohody a môžu byť doplnené, poľažne rozšírené len na základe dorozumenia sa obidvoch stránok. České národné združenie podržuje si právo prípadnej zmeny a to isté právo má aj Slovenská liga.

Cleveland, O., 22. októbra 1915

Ako vidno v Dohode sa Slovensku zaručuje administratívna, kultúrna a hospodárska autonómia. Tajomník Slovenskej ligy Ivan Daxner zhrnul podstatu dohovoru do jednej vety: "Áno, preč od Maďarov, nie však pod Čechov, ale ku Čechom!"

Činorodá láska slovenských vysťahovalcov v Amerike k umlčanému národu pod Tatrami sa prejavovala nie-

Storočnica Pittsburskej dohody

sko-českých vzťahov. Veľmi veľa času a úsilia, ktoré sa mali vložiť na budovanie spoločného domova a spoločného dobra, sa premárnilo v škriepkach a sporoch.

Dnes Pittsburská dohoda patrí medzi zabúdané lekcie z histórie. Nemalo by to tak byť, pretože ide o dokument veľkej historickej hodnoty. V dvadsaťročnom boji o jej uplatnenie

do života. Pittsburská dohoda vznikla a bola podpísaná v americkom meste Pittsburgh dňa 30. mája 1918. Ako píše najlepší znalec jej pôvodu a osudov Konštantín Čulen v úvode svojho monumentálneho 450-stránkového diela: „Pittsburská dohoda nebola dielom náhody. Vyvrela z pomerov, ovzdušia a politických náhľadov najslobodnej-

mohli urobiť len príslušníci slovenského národa v slobodnom svete, pretože Slováci pod Tatrami nemohli, nevedeli a možno ani tak veľmi nechceli odpútať sa od dedičstva sťaťofanskej koruny.

Keď sa v lete 1914 rozhorel plameň svetovej vojny, slovenskí ľudia poslušne nastupovali do radov rakúsko-uhorskej cisársko-kráľovskej armády

Tento príspevok prichádza s jednorôčným oneskorením. Pôvodne mal vyjsť v máji 2017, keď sme si pripomínali 115 rokov od narodenia a 50 od smrti slovenského novinára – a dá sa povedať, jedného z popredných predstaviteľov slovenskej medzivojnovnej žurnalistiky – Vojtecha Straku.

Je pravdepodobné, že aj medzi našimi čitateľmi sa nájde mnoho jednotlivcov, ktorým toto meno hovorí málo, alebo vôbec nič. Nie je to len nepriazňou osudu, ale aj preto, že sám Vojto Straka sa o vlastnú publicitu nestaral a po roku 1945 jeho rozlet bol násilne prerušený. Ako to obrazne vystihol jeho priateľ Konštantín Čulen, bol vtákom, ktorému zlomili krídla.

Narodil sa 26. mája 1902 v malej slovenskej dedinke Liptovská Teplá, ktorá v dobe jeho narodenia mala asi 850 obyvateľov. Tam navštevoval ľudovú (základnú) školu. Ako bystrý a nadaný mládenec pokračoval v štúdiu na piaristickom gymnáziu v Ružomberku, kde nemohol uniknúť politickému vplyvu tamojšieho farára a národného buditeľa Andreja Hlinku. Stretutie s Hlinkom prebudilo vo Vojtovi národné cítenie, ktoré potom určilo aj jeho voľbu povolania a poznačilo jeho celoživotné osudy.

Počas Vojtových stredoškolských štúdií zúrila svetová vojna, po ktorej nasledoval politický prevrat. Slovensko sa vymanilo z maďarského poručia a stalo sa časťou nového štátu na mape Európy – Česko-Slovenskej republiky. Pražská vláda pošlala všetky cirkevné gymnázia a teda aj Vojto skladal maturitné skúšky v júni 1921 už na Štátnom reálnom gymnáziu. Medzi jeho spolu-maturantmi bola aj Angela Tomčová, ktorá sa neskôr stala manželkou Vojtovho staršieho priateľa Karola Sidora.

Hneď po maturite čakalo V. Straku miesto v redakcii denníka Slováka. Do tejto práce ho vyzval Andrej Hlinka na odporúčanie Karola Sidora. V tom čase totiž každá významnejšia politická strana mala svoj časopis, pretože vtedy nemali občania k dispozícii internet, televíziu, ba ani rádio. Politici oslovovali ľud priamo na verejných zhromaždeniach, alebo cestou tlače. K tomuto cieľu v lete 1919 začal v Ružomberku vychádzať týždenník Slováka, ako úradný orgán Slovenskej ľudovej strany. Redaktorom bol kňaz a spisovateľ Ignác Grebáč-Orlov a prispievateľmi nadšenci z radov kňazov a mladej inteligencie.

Od januára 1920 Slováka začal vychádzať ako denník a potreboval profesionálnejšiu a širšiu redakciu. Do redakcie pribudol mladý Karol Sidor a ďalší ešte mladší pracovníci. Boli to napospol amatéri, lebo profesionálnych žurnalistov vtedy a ani dlho potom na Slovensku nebolo. Novinárstvo sa neštudovalo, lebo nebolo kde a takmer všetci naši poprevratoví novinári boli samoukovia. V lepších prípadoch redaktorskú prácu robili jednotlivci, ktorých dnes poznáme skôr ako spisovateľov, než novi-

nárov: Ján Hrušovský, Milo Urban, Jozef Nižňanský atď.

V lete 1921 Ignác Grebáč-Orlov bol vymenovaný za farára do Veličnej a redakciu opustil. Zodpovedným redaktorom sa stal poslanec Ľudovej strany Ľudovít Labaj a redaktorská práca spočívala na pleciah troch mládencov: 20-ročný Karol Sidor, 19-ročný Vojto Straka a 17-ročný Milo Urban.

Vojto Straka vstúpil do redakcie Slováka v septembri 1921 hneď po letných prázdninách a v tejto práci vydržal až do apríla 1945, keď vyšlo posledné číslo tohto pribojného slovenského denníka.

Byť redaktorom opozičného

Hlinku a má nadpis: Nové pôsobisko, ale starý program. V článku sa píše: „Ideme sa pozrieť do očí všetkým Čechoslovákum, nevercom a pokrokárom. Ideme za nimi ako za rozbitým nepriateľom a poženiami ho dokiaľ ho na hlavu neporazíme. Nezložíme pero, neprestaneme bojovať, dokiaľ si nevydobyjeme, čo nám patrí.“ A to „čo nám patrí“, bola autonómia Slovenskej krajiny, zaručená samým prezidentom Masarykom v Pittsburskej dohode.

Pre pražskú vládu a jej slovenských žoldnierov to bolo ako červené súkno pre býka. Dráždilo ich a akákoľvek zámienka im bola

organizovaná protestná demonstrácia, pri ktorej došlo k zdemolovaniu redakcie Slováka. Skromné kancelárske zariadenie, obrazy, ktoré viseli na stenách, archív a iné písomnosti boli zničené a vyhodené na ulicu, zatiaľ čo mestská polícia sa iba pasívne pozerala na tento prejav kultúrneho barbarizmu. Na druhý deň Dr. Tuka vydal prehlásenie že sa šéfredaktorstva vzdáva. Hlinka však jeho rezignáciu neprijal. „Nesmiete sa dať zastrašiť, ani znechutiť, ale pokračovať na nastúpenej ceste“, odkázal Hlinka Tukovi, Sidorovi, Strakovi a ostatným redaktorom.

A oni poslušne pokračovali. Na

jeho plodného pera. Ako mi spomínal šéfredaktor Paučo, Hlinka často dal iba podnet a myšlienku a Vojto pohotovo napísal článok v Hlinkovom štýle. Inokedy Sidor bol zaneprázdnený, alebo na cestách a Vojto pripravil príspevok v Sidorovom štýle. Celkovo jeho podpis nesie iba málo článkov, pretože väčšinu príspevkov publikoval anonymne, alebo pod rozličnými značkami. Dr. František Šubík (lepšie známa pod menom Andrej Žarnov) sa pri jednej spomienke rozčítlivel a povedal o ňom: „Vojtko Straka – ten bol dušou redakcie.“

V dvadsiatych rokoch minulého

Zabudnutý novinár Vojtech Straka

9. mája 1967 - zomrel v Bratislave úradník a publicista VOJTECH STRAKA, funkcionár Slovenského zväzu novinárov, ktorý sa venoval ekonomickej problematike. Narodil sa 26. 5. 1902 v Liptovskej Teplej

Akčný výbor NSSN (Národného zväzu slovenských novinárov) prípisom č. 164/48 zo dňa 12. apríla 1948 vylúčil Vojtecha Straku zo NSSN.

Vojtech Straka sa odvolal a 1. marca 1949 bol „znovu zavedený do kartotéky riadnych členov NSSN“

LIST JULIA HORVÁTHA:

Milý Ilčík,

Prosím, prijmi p. Vojtecha Straku, bývalého novinára, a vyjdi mu pokiaľ len možno v ústrety. V. Straka, hoci bol akčným výborom Zväzu slovenských novinárov vylúčený zo Zväzu, je jedným z tých bývalých redaktorov Slováka, ktorý sa jak počas trvania tzv. Slovenského štátu, tak potom, choval najslušnejšie. Želal by som si, aby sa zbytočne neprenasledovali slušní ľudia – a o tom, že je V. Straka slušný, je presvedčený celý výbor Zväzu slovenských novinárov. Ďakujem Ti vopred.

Julo Horváth, v. r.

KAROL SIDOR: Poznámky tieto nadiktoval som do stroja sl. Irene Jablonkovej a diktovanie som zakončil vo štvrtok 23. marca 1939 o 17. hod.

Július Horváth (1912-1970). Roku 1934 kadet v poľsko-anglickej lodnej spoločnosti v Gdyni, 1934 – 1935 v Čs. plavbe dunajskej, 1943 – 1944 hlásateľ Slovenského rozhlasu v Bratislave, v septembri-októbri 1944 zástupca prednostu Spravodajského odboru Predsedníctva Slovenskej národnej rady v Banskej Bystrici

Do februára 1945 bol väznený nacistami, 1945 zástupca povereníka pre informácie, redaktor Pravdy, legačný radca čs. veľvyslanectva v Belehrade a vo Varšave, pracovník Novinárskeho štud. ústavu, Čs. rozhlasu, 1966 – 1970 Výskumného ústavu oblastného plánovania v Bratislave.

Ekonomický a výtvarný publicista, hlavný redaktor časopisu Plánované hospodárstvo a Hospodárskej otázky socializmu, spolupracovník Predvoja, Pravdy, Večerníka a i. Historik novinárstva - autor knihy o dejinách a činnosti Slov. zvestí, štúdií v zborníkoch, prekladateľ z ruš. a poľ. Prorektor VŠE v Bratislave (1950 – 1952).

denníka v predmníchovskom Česko-Slovensku bolo veľmi náročným povolaním. Posledný šéfredaktor Slováka, Dr. Jozef Paučo, takto charakterizuje prácu vtedajších novinárov: „Pred vyhlásením autonómie (6.okt. 1938) ľudáci redaktori nemali na ružiach postlané. Zodpovedný redaktor bol viac na súdoch a úradných predvolaniach ako v redakcii. O normálnych platoch sa nedalo ani snívať. Niekedy sa skoro hladovalo. Ale to bola škola, v ktorej sa poznali tvrdé a bojovné charaktery. Straka bol jedným z nich. Idealista a človek oddaný ľudáckemu hnutiu...“

V marci 1922 sa redakcia Slováka presťahovala z Ružomberka do Bratislavy za jeho šéfredaktora Hlinka ustanovil profesora Dr. Vojtecha Tuku. Úvodný článok v prvom čísle je od Andreja

vhodnou príležitosťou, prejavíť svoju deštruktívnu zlobu a nenávisť. Jednu takú príležitosť im poskytla malá tlačová chyba. Dňa 30. apríla 1922 rečník Hlinka na verejnom zhromaždení v Krupine. V prejave položil aj rečnícku otázku na adresu tých, čo o sebe vyhlasovali, že oni vybojovali pre Slovensko slobodu. Pýtal sa: „Kto bol na vojne? Šrobár doma bohatol, Hodža sedel vo Viedni, Blaho zbieral doláre, Medvecký sedel v kancelárii. Kto bojoval? Slávik, Štefánek, Ivanka? Áno, po kanceláriách sa schovávali!“

V reportáži, ktorá bola uverejnená v Slováku 4. mája 1922, sa meno (Anton) „Štefánek“ objavilo ako „Štefánek“. Agrárnický Slovenský denník z toho urobil aféru. Vraj: „Ľudáci pohanili svetlú pamiatku generála Štefánika!“ Na to bola zor-

prieť tvrdej cenzúre, ktorej svedkom boli vybielené strany denníka, napriek zásahu vplyvných kruhov, aby novinové stánky prestali Slováka predávať, aby poštári a železničníari odmietali ho kolportovať, napriek výzvam občanov, aby ho nekupovali a všelijakým zákrokom voči tým, čo ho čítali, napriek zákazu štátnym podnikom a vyhrážkam súkromným firmám, aby uverejňovali v denníku svoje inzeráty, Slováka vychádzal. Čím ďalej tým viacej sa stával hlasom ukrievnených a volajúcich po náprave.

V tomto prostredí Vojto Straka bol vo svojom živle. Vedel vtípne a adresne poukázať na krivdy a kričať po náprave. Vedel pohladkať, pochváliť a oceniť, ale aj vrátiť úder za úder. Bol majstrom slova a štýlu a neraz väčšina článkov bola dielom

storočia Bratislave ešte stále bola nemecko-maďarským mestom, kde po slovensky sa medzi sebou rozprávali prevažne len študenti-vysokoškolačci, vojaci a úradníci. Hovorilo sa, že v Bratislave ráno prevláda slovenčinu (keď prídu na trh so svojim tovarom ženičky z okolitých obcí), cez deň maďarčina, lebo na uliciach meštianstvo medzi sebou komunikovalo ešte stále tak, ako boli zvyknutí a po večeri nemčina, lebo to bola dorozumievacia reč väčšiny bratislavských rodín.

Do tohto prostredia mladí slovenskí inteligenti ako Vojto Straka, prinášali slovenského ducha. Keď skončili prácu v úradoch a redakciách, stretávali sa pod vechami, alebo v kaviarňach, kde pri pohári vína, alebo šálke kávy sa vedeli preniesť ponad poli-

tické a stranické rozdielnosti v duchu národnej spolupatričnosti, ktorú novinár Laco Novomeský vyjadroval vtípnou frázou (ktorá mu, mimochodom, priťala pri procese proti buržoáznym nacionalistom v pochmúrnych päťdesiatych rokoch): Čo politika rozdeľuje, slivovica spojuje.

Oveľa účinnejšia bola práca v rozličných spolkoch, športových kluboch, kultúrnych večierkach a podobných podujatiach. Rovnako významná bola spolupráca s akademickou mládežou, ktorá prichádzala do Bratislavy zo všetkých kútov Slovenska, pretože až do roku 1939 v Bratislave bola jediná univerzita na území Slovenska. Mladí akademici sa s ochotou zapájali do práce za autonómiu a Straka so Sidorom ich zaučali do novinárskeho remesla. Mnohí z nich natrvalo zakotvili v novinárskej a publicistickej činnosti, napríklad Gejza L. Faguľa, Ferdinand Klinda, Konštantín Čulen, František Hrušovský, Jozef Paučo, Jozef Kirschbaum, František Šubík, Pavol Čarnogurský a mnohí iní. Jeden z nich – Pavol Čarnogurský – vydal takéto svedectvo o spolupráci s Vojtom Strakom:

Pracoval som s Vojtkom Strakom v redakcii takmer dvadsať rokov. Bol to on, ktorý mňa – o päť rokov mladšieho – zasnúval do tajov novinárskeho remesla. Sám bol vtedy už skúseným a známym novinárom. Nejednému veľkému politikovi z protivného tábora spôsobil už boľenie hlavy svojím britkým perom. A perom narábala naozaj majstrovsky. Chcel, aby sme to aj my mladí tak robili. A keďže nám to nešlo tak majstrovsky – veru neraz nám vracal príspevky s takými pripomienkami, že sme si ich dobre zapamätali na celý život. Niekedy jeden a ten istý príspevok vrátil aj tri razy. Len potom povolil poslať ho do tlačiarne. Potom však príspevok bol už bezvadný a zniesol každú kritiku.

Takýmto štýlom vychovával a vychoval desiatky adeptov slovenského novinárstva. Nik z tých mladých ľudí sa pre to naňho nehneval. Všetci sme si uvedomovali, že cesta k vyšším métam novinárskeho umenia je trnistá. Jeho poznámky, aj keď niekedy riadne okorenené vtípom a sarkazmom, sme preto prijímali vďačne.

Novinárstvo mal Vojtko Straka akosi vrodené. Do redakcie prišiel hneď po maturite v Ružomberku v roku 1921. Tam v Ružomberku rástol v tomto povolání a vypracoval sa za krátky čas medzi špičky slovenskej novinárskej obce. Keď sa redakcia presťahovala do Bratislavy, prešiel aj on s redakciou do hlavného mesta. Tu si čoskoro získal medzi bratislavskými kolegami meno a veľkú popularitu. Mali ho všetci radi pre jeho kamarátsku povahu a nevyčerpateľný humor. Humor bol soľou celého jeho života. Každý problém – i ten najzložitejší – vedel zjednodušiť a vtiesnať do svojho humoru. “Riešil” svetoborné otázky primeranou dávkou korenia. Preto ho niektorí jeho známi pokladali za cynika. Nebol to uňho cynicizmus. Skôr hlboký ľudský cit,

ktorým takýmto spôsobom vlieval do ľudí hlbokú vieru, keď bolo zle alebo aj najhoršie. Bol to šťastný povahový rys, ktorým aj sám sa prenášal rozličnými úskaliaми života, napríklad aj vtedy, keď po 25-ročnom pôsobení v redakcii musel zmeniť zamestnanie...

Keď si jeho kolegovia a priatelia už mysleli, že ostane starým mládencom, Vojtko ich prekvapil oznámením, že sa zasnúbil s Irenkou Jablonkovou. Jeho snúbenica pochádzala tiež z Liptova a pracovala na sekretariáte Ľudovej strany v tej istej budove, kde bola aj redakcia Slováka. Irenka bola pracovitá a obľúbená úradníčka a keď po vyhlásení autonómie (v októbri 1938) Karol Sidor sa stal ministrom ústrednej vlády v Prahe, stala sa jeho sekretárkou. Zostala ňou až do konca marca 1939, keď K. Sidor odišiel z domácej politiky.

Sobáš Vojtecha Straku a Ireny Jablonkovej sa konal v sobotu, 20. mája 1939, v Blumentálskom kostole. Jedným svedkom svadby

staviteľa slovenského politického, hospodárskeho i kultúrneho života opustili Slovensko a odchádzali do emigrácie. Bol medzi nimi aj šéfredaktor Slováka Dr. Jozef Paučo a viacerí spolupracovníci denníka, ako napríklad K. Čulen. Dr. Karol Mederly, Strakov zamestnávateľ, navrhol Vojtkovi, že aj on by mal odísť. Vojtko bol návrhom skoro urazený. “Prečo by som mal odísť? Nikomu som neublížil a nič nepravdivého som nikdy nenapísal,” bola jeho odpoveď. Ťažko mu padlo lúčiť sa so spolupracovníkmi a priateľmi vo vedomí, že sa už nikdy viac nestretnú. Zostal v Bratislave pripravený čeliť neistú budúcnosť.

Ako spomína Dr. Paučo, posledné číslo Slováka vyšlo s dátumom: Utorok, 3. apríla 1945. Krátko na to vťahli do Bratislavy oddiely Červenej armády a s nimi aj noví vladári Slovenska. Tí si hneď privlastnili tlačové podniky Ľudovej strany. Za pracovné stoly redakcie zasadli noví ľudia

vstúpiť do novinárskej odborovej organizácie Národný zväz slovenských novinárov a dostať zamestnanie v redakcii časopisu “Demokratický týždenník”. Mal na starosti ekonomické spravodajstvo.

Ale nepracoval tam dlho. Po “víťaznom februári” Demokratický týždenník prestal vychádzať a dňa 12. apríla 1948 Akčný výbor Zväzu slovenských novinárov pripisom č. 164/1948 vylúčil Vojtecha Straku zo Zväzu. Opäť bol bez zamestnania.

V tomto čase sa s ním stretol jeho priateľ Dr. Ján Mikula, ktorý bol tiež bez zamestnania. Utiahol sa stranou, sadli si na lavičku a spomínali na staré časy. Dr. Mikula sa ho spýtal: “Vojtko, spolu sme už prežili všeličo. Čo by si povedal, keby si mal porovnávať skutočnú demokraciu s ľudovou demokraciou?” Vojtko bez dlhého rozmýšľania odpovedal: “Je medzi nimi taký rozdiel, ako medzi skutočnou kazajkou a svieracou kazajkou.” Janko Mikula v roku

zástupcom poverenika pre informácie. Nechal sa obmäkčiť a napísal krátku odporúčanie plk. Zboru národnej bezpečnosti Jozefovi Ilčíkovi, ktorý na ministerstve vnútra mal na starosti preverovanie tých čistkami postihnutých verejných zamestnancov, ktorí sa proti vylúčeniu odvolali. V liste mu píše:

Milý Ilčík! Prosím prijmi p. Vojtecha Straku, bývalého novinára a vyjdi mu pokiaľ len možno v ústrety. V. Straka, hoci bol akčným výborom Zväzu slovenských novinárov vylúčený zo Zväzu, je jedným z tých bývalých redaktorov Slováka, ktorý sa jak počas trvania tzv. Slovenského štátu, tak potom, chovali najslušnejšie. Želal by som si, aby sa zbytočne neprenasledovali slušní ľudia – a o tom, že je V. Straka slušný, je presvedčený celý výbor Sväzu slovenských novinárov. Ďakujem Ti vopred. Julo Horváth.

K dobru Jula Horvátha treba pripísať, že sa ujal nešťastného kolegu a dobru Jozefa Ilčíka, že

Vojtech Straka s rodinou

bol Karol Sidor a druhým senátor Dr. Karol Mederly, blízky priateľ A. Hlinku a autor Ústavy Slovenskej republiky. Dr. Mederlymu Hlinka zveril finančné záležitosti tlačových podnikov Ľudovej strany, takže on bol vlastne zamestnávateľom oboch mladoženichov.

Bolo to šťastné manželstvo. Vojtko bol verným manželom a príkladným otcom. Rodinu požehnal Pán Boh dvomi deťmi: 3. marca 1940 sa im narodila dcérka Marta a o dva roky syn Karol.

V roku 1945 bol násilne vyhasený samostatný život prvej Slovenskej republiky a narušený pokojný rodinný život Vojtecha Straku. Pred blížiacim sa frontom vláda a mnohí popredná pred-

s novými ideami. Pre redaktorov ako Vojtko Straka nebolo miesto.

Uplatňoval sa krutý retribučný princíp: Vae victis! – Beda premoženým! A Vojtko patril medzi premožených. Ale ani ľudové súdnicstvo nemohlo nájsť previnenia, pre ktoré by ho mali súdiť. Výhol síce väzeniu, ale nevyhol hnevu ľudovodemokratickej svojvôle.

Dlhé mesiace bol bez zamestnania. Až potom, keď Demokratická strana si uvedomila, že bez katolíckych hlasov voľby nevyhrá, sa aj “politicky nespoľahlivým” katolíckym intelektuálom otvorili možnosti uplatniť sa v povolaniach, ktoré im boli dovtedy nedostupné. V procese zmeny tohto postoja voči katolíkom Vojtko Straka mohol

1950 odišiel do emigrácie a usadil sa v Kanade. Keď nám túto príhodu rozprával, dodal: “To bolo po prvýkrát od skončenia vojny, čo som sa z chuti a naplno rozosmial.

Ale ľudom doráňaným pofebruárovými čistkami nebolo do smiechu. Museli rozmýšľať, ako žiť ďalej. Aj Vojtko Straka bol prinútený premôcť svoju stavovskú hrdosť a hľadať zamestnanie. V zúfalstve sa obrátil na bývalého novinárskeho kolegu Jula Horvátha. Apeloval na staré priateľstvo, na pokojnejšie časy, keď sa politické rozdiely nepremietali do osobných vzťahov a keď novinári rozdielnej politickej orientácie sa vedeli preniesť ponad ideologickú príslušnosť. Julo Horváth bol vtedy redaktorom Pravdy a ešte predtým

neuplatňoval prísne stranické kritériá triednej nenávisťi. A tak takmer po roku neistoty v marci 1949 Vojtech Straka dostal od svojej stavovskej organizácie vyznamenanie, že “bol znovu zavedený do kartotéky riadnych členov Národného zväzu slovenských novinárov”.

Nasledujúce roky Strakovho života už neboli zaplnené produktívnou prácou, ale iba mechanickou, monotónnou, úradníckou robotou, ktorá síce umožňovala ako-tak žiť, ale skôr ubíjala než pozdvihovala ducha.

Zomrel dňa 9. mája 1967 v Bratislave, kde je aj pochovaný. O štyri roky neskoršie pochovali vedľa neho aj jeho drahú manželku Irenku.

PERO PAVLOVIČ, básnik, sa narodil 20. marca 1952 v Gradci pri Neume (Bosna a Hercegovina). Základnú školu skončil vo svojom rodnom meste a v Hutove, a gymnázium v Metkoviču. V Záhrebe študoval lekársku biochémiu, kde absolvoval magisterské štúdium. Žije a pracuje v Neume. Doteraz vydal 32 zbierok piesní v chorvátskom jazyku. Je víťaz viac literárnych cien a uznání. Ako autor venoval veľkú časť básnického opusu liečivým bylinám v stredomorskej oblasti. Ešte nikto v našom, ani vo svetovej literatúre svojim duchom nevstúpil tak hlboko do sveta trávy, ich terminológie, opisu a snom o účinku a inšpirácii, ako to dobrovoľne urobil básnik Pavlovič.

SVETLUŠKA SVÄTOJÁNSKA

Svetluška malá
Vo sne pokrytý poklad
Keby bola v piesni
Aj na jasnom ráne

Bola by srdce
A najkrajšie slnko
Na oblohe mojich úsvitov

STENA

Medzi mnou a tebou
Celý sa vesmír slov
Zaplietol v stene

So šípom lásky
Zrútiť ju

KRÍŽ

Nosím ho v srdci a v slove

On mi svieti
Keď som slepý

ZABUDLA SMILKA, ŽE JE UŽ ZIMA

Smilka zabudla, že je už zima
A kvitne

Tíšina
Vonia more
V bystrých plytčinách sa kúpe slnko

V duše vyje december
Je pusté
Aj osly revú

Zozrnatela sa rosa na plstnatom trse
Mrzne
Jaštery sa hrejú na úskaline

Živé hieroglyfy

PERO PAVLOVIČ

Za prahom chudým za písmenom múdrym

Vytesané do ticha
A svetla

Zabudla smilka, že je už zima
A kvitne

Štíhle vavríny
Prehli sa v páse
A s pocitom strachu bývajú samé

Na sedle Opuču
Skameneli ihličnaté stromy
Zabalené v závoji neba

Smilka zabudla, že je zima už
I kvitne

Klek
Rozvetvený kamenný polyp
Objal modré vzdialenosti

Cez jeho dokonalé telo
Prúdi morská hladina
A biele plachty ho ukolísavajú v bájke

Zabudla smilka, že je zima už
I kvitne

ZA DEŇ BDENIA

Za prahom chudým
Za písmenom múdrym

Kde
S trochu šťastia
Odvážnej ruke budeš sila

V bielych knihách
V starých zvitkov
Nechaj znamienko

Svietidlo
Za deň bdenia
Oliva

Noemova holubica
Nosí ju v zobáku

Tmavozelená
Belavo strieborná
Nebo a zem v jednom mene

Olea
Amfora posypaná slnkom

Jeseň

Listy tancujú na asfalte

Tremolo

Október na konci
Opakuje učivo

Preložila: Antónia Raguz

Zo skicára Andreja Mišanka

Celkové zameranie poľskej kultúry na Latinský západ a s ním spojená neochvejná vernosť poľského kresťanstva Rímsko-katolíckej cirkvi mali vplyv na cirkevné a kultúrne dejepisectvo, ktoré sa snažilo odvodzovať počiatky poľského kresťanstva zo zemi a národov latinskej-západnej kultúry, kladúc do popredia misionársku činnosť vierozvestov z Talianska, z Francúzska a Belgicka. Naproti tomu však či už zámerne, či mimovoľne zabudnutím prechádzali dejepisci – nielen moderní, ale aj stredovekí – ponad kusé správy, ktoré nás informujú, že pôvod kresťanstva v Poľsku je vlastne z Nitry a cyrilometodský. Nerozlišujúc dobre medzi „rímsko-slovanským“ a „grécko-slovanským“ obradom, ako aj medzi

Latinská bola v Gnezne a grécku Prof Paszkiewicz kladie do Sandomierza, no Prof Lanckorońska do Krakova.

Vyššie spomenutý Anonymus Gallus k roku 1025 spomína, že na pohrebe Boleslava Chrabrého boli prítomní: „Archiepiscopi, episcopi, abbates, monarchi, presbyteri...“ To nás vedie ku skúmaniu najstaršej histórie benediktínskych kláštorov v Poľsku.

Profesorka Lanckorońska študuje hlavne štyri kláštory, o ktorých máme v správach stopy, že boli pôvodne „rímsko-slovanského“ obradu: Tynec pri Krakove, Sv. Kríž na Lysej Góre, Sieciechow a Wiślica. S historikom Długosom skúma chrámové stavby týchto kláštorov, lebo Długosz viac raz hovorí, že boli stavané „more graecorum“.

Slovensko a počiatky kresťanstva v Poľsku

Poľská historiografia o počiatkoch tamojšieho kresťanstva (Michal Lacko SJ)

obradom a vierovyznaním. Mysleli si, že by to bolo proti prestíži katolíckeho Poľska, mať spoločný pôvod so „schizmatickým“ Ruskom alebo Bulharskom. Ostatne podobná mentalita bola aj v bývalom Uhorsku a naši predkovia tiež toho mnoho nevedeli o sv. Cyrilovi a Metodovi až do najnovšieho času.

Roku 1943 objavil Juraj Zathy rukopis starobylého liturgického kalendára zo 14. storočia, patriaceho kedysi kláštora Wiślica. V ňom na deň 17. júla pripadá sviatok sv. Gorazda, učeníka a nástupcu sv. Metoda. Okolnosť, že kalendár pochádza z Wiślice, dokazuje nám starobylý a cyrilometodský pôvod tamojšieho kláštora. Roku 1953 poľský časopis „Przegląd zachodny“ uverejňuje nový objav: istý rukopis, v ktorom sa nachádza životopis sv. Andreja Svorada a Benedikta Stojislava, blahoslavenej Adelajdy-Vladislavy a iných, pochádzajúce z 11. storočia. Celkovým znavpracovaním najstaršej epochy poľského kresťanstva zaoberá sa dnes univ. profesor Henryk Paszkiewicz v Londýne, ktorý vydáva dielo *The Origin of Russia*, a konečne tiež naša prednášateľka profesorka Lanckorońska. Obyčajne sa počiatok kresťanstva kládol pokrstením Meška I. roku 966, a počiatok hierarchie roku 1000 založením arcibiskupstva v Gnezne. No staré krakovské katalógy uvádzajú už pred rokom 1000 mená dvoch biskupov: Prochorus a Procolfus. Už samé tieto mená poukazujú na nezápadný pôvod. Okrem toho v Smogorzeve v Sliezku bol nájdený počiatkom 19. storočia hrob neznámyho biskupa s byzantským pektorálom a ikonou Bohorodice.

Literárne pramene nám hovoria iba sem-tam, a i to nepriamo, no na viacerých miestach sa predsa prezradia.

Kronikár Anonymus Gallus počiatkom 12. storočia spomína, že Boleslav Chrabrý zriadil cirkevnú hierarchiu dvoch metropolitov s ich sufragánmi („duos metropolitanos cum suis suffraganeis continebat“). A koncom 13. storočia Magister Vincentius hovoriac o Boleslavovi Chrabrom, vraví trochu širšie to isté.

Všeobecne sa držalo, že v starom Poľsku bola iba jedna metropola, podľa starého zvyku, ako napríklad v Uhorsku Ostrihom, kým najstaršie správy nám hovoria o dvoch metropolitoch.

Koncom 10. storočia českí panovníci zaujali Krakov, takže pôsobnosť nového pražského biskupstva – založeného roku 972 siaha až za Krakov. V tom čase aj v Česku, aj v Poľsku kvitol ešte „grécko-slovanský“ obrad. O tom svedčí poznámka v ustanovujúcej bule pražského biskupstva: „verum autem non secundum ritum aut sectam Bulgariae gentis, vel Russae aut slavonicae linguae...“

Staré kroniky spomínajú okolo roku 1035 akúsi „reactio paganorum“, avšak sám Anonymus Gallus nehovorí, že to boli pohania, ale „a fide catholica deviantes“ a „falsi Christicolae“. Vo svetle nových výskumov táto reakcia javí sa ako boj o víťazstvo medzi smerom gréckym a latinským. Zdá sa, že mal zvíťaziť smer grécky, ale v tom sa vrátil z cudziny mladý Kazimír I. aj s grupou benediktínov z Cluny, ktorí potlačili grécke prvky.

Tak isto novší skúmatelia vidia v spore Boleslava II. so sv. Stanislavom spor slovanstva s latinstvom. Boleslav obľuboval grécku bohoslužbu, kým Stanislav bránil latinskú. Takto by sme mohli sledovať aj ďalej stopy gréckej bohoslužby, no na zakončenie stačí iba to, že táto bohoslužba sa udržala v Poľsku až do 12. storočia. Posledným biskupom slovanskej bohoslužby mal byť Česlav, ktorý bol roku 1103 odstránený z Krakova pápežským legátom Gualom, neskoršie parížskym arcibiskupom. V tom čase aj slovanskí benediktíni - glagoľaši opúšťajú Krakov a uchylujú sa do Tynca. No tým ešte slovanský element nevyhynul. Uprostred 12. storočia krakovský biskup Matej píše sv. Bernardovi, aby prišiel do Poľska zreformovať Cirkev, lebo sú tam takí, čo sa nechcú podrobiť predpisom (latinskej) Cirkvi.

Wiślica ma stáť na tom samom mieste, kde kedysi sídlilo „mocné pohanské knieža Vislanov“. Vyššie spomenuté miesto Žitia Metodovho hovorí, že knieža bolo pokrstené, pravdepodobne keď Svätopluk zaujal jeho panstvo, a tak počiatky kresťanskej Wiślice siahajú až do dôb cyrilometodských.

O tom hovorí sviatok sv. Gorazda v tamojšom kalendári. Kláštor Sv. Kríža na Lysej Góre tradícia kladie až do dôb Meška I. a relikvia Sv. Kríža, prechovávaná vždy vo forme dvojramenného kríža, podľa tradície mala prísť

z Uhorska. Neskoršie, keď slovanskí mníši boli vyhnaní, Boleslav III. premenil titul kláštora na Svätú Trojicu.

Sieciechow na sever od Sandomierza, taktiež od časov Boleslava III. nosí titul Svätej Márie Panny. No Długosz spomína, že starý titul bol „12 tisíc mučeníkov ukrižovaných na vrchu Ararat“ („Duodecim millium martyrium in monte Ararat crucifixorum“).

Tynec pri Krakove je hlavným benediktínskym kláštorom (Archiabatia). Jeho počiatky sú veľmi hmlisté, ale staré kalendáre a tituly nám prezrádzajú vzťahy na juh k starému Slovensku a Čechám. Titul tohto opátstva je Sv. Petra a Pavla, ale farský kostol je Sv. Andreja. Tynec mal svoj filiálny kláštor v Krakove na hrade, kde staré správy udávajú viacej kostolov: Sv. An-

dreja, Sv. Mikuláša (Nikolaja), Sv. Juraja, Sv. Michala a Sv. Márie Egypťskej. Všetko sú to svätí, uctievaní vo východnej Cirkvi, ktorých kult k nám prišiel so sv. Cyrilom a Metodom. Aj sama krakovská katedrála nosila najstarší titul Krista Spasiteľa (SS. Salvatoris), iba neskoršie bol tento titul zmenený na sv. Václava a ešte neskoršie na sv. Stanislava, biskupa a mučeníka.

Tradícia hovorí, že vzácna relikvia sv. Kríža došla do Poľska do kláštora na Lysej Góre z Uhorska ako dar sv. Imricha. Do Nitry nás vedú stopy sv. Andreja-Svorada a sv. Benedikta Stojislava, ktorí sa zaiste už doma v Poľsku dozvedeli, že v Nitre na Zobore jestvuje významný kláštor. Teda pravdepodobne kláštor v Tynci mal styky so zoborským kláštorom od dávnych čias, ktoré styky potom trvali niekoľko storočí. Prof Lanckorońska našla správy, že zoborský kláštor dodával víno tyneckému kláštoru až do 16. storočia. Ba ešte dlhšie. Nedávno prezerajúc ja sám archív Viedenskej apoštolskej nunciatúry, našiel som dokument z roku 1657, ktorým apoštolský nuncius poveruje nitrianskeho generálneho vikára vyšetrovaním istej veci „Pro monachis Benedictinis de Polonia“ (Arch. Nunz. Vienna, vol. 18, f. 18-79).

Vieme, že slovanskí mníši, vyhnaní z Česka v 11. storočí, utekali do Uhorska. Hlavne bolo by treba zistiť trvanie slovanskej bohoslužby v Nitre a v zoborskom kláštor. Napr.: Dalimilova kronika sa zmieňuje, že „i dnes na tom mieste črni mnísi pēju a tomu klášteru v Uhriech Zobor děju (Pram. dej. česk. III., 51; hl. 24, verš 57-58).

Doplníme to novším výskumom. V Poľsku je niekoľko dedín, ktoré majú za základ „kostel-kościół“: Kościolków, Kościelec, Kościeleczycki, Kościeliska, Kościelisko, Kościelna Jania, Kościelna Wieś, Kościelnica, Kościelnik, Kościelniki Dolne, Kościelniki Górne, Kościelniki Srednie. Dovedna je ich 20. Je to dôkaz o misiách z Nitry v 3.-4. storočí.

V 5.-8. storočí z Podunajska sa do Poľska rozšírilo ariánstvo. Aj to po sebe zanechalo 8 dedín ako svedectvo o ariánskej schizme. Sú to: Cerekwia, Cerekwica, Cerekvica, Cergowa, Cerkiew, Cerkwiew, Cerkiewnik.

Zozbieral a porovnal
Rev. A. Semeš

Veľkonočné obdobie je obdobím zamyslení sa nad sebou, svojim vnemom a výberom toho, kam sa človek v ďalšom svojom smerovaní po akomsi pôstnom „očistení sa“ poberie.

Literatúra, jazyk, slovo. Slovo ako dar, ale aj ako viera v seba. Kristus je poslom Slova a my jeho nositeľom. Ak sa však pokúsime zamyslieť, nedá mi nepoložiť si otázku, do akej miery je Slovo s veľkým S v nás. Nezomiera v nás vlastne každý deň už v našej myšli? Neukrižovávame ho denne na kríži, namiesto toho, aby sa stalo pokrmom našej duše? Ona pomyselná vnútorná výbava, čiže Duša, pretože tá je podstatou bytia človeka, tiež však potrebuje pokrm. A to, tak literatúru, ako aj pravdu. Veď aj majster Milan Rúfus hovoril o básni ako modlitbe, písanie je pre mnohých katarzia, a ak sa zamyslíme nad podstatou tvorby, ide vlastne o zdieľanie sa s iným, s čitateľom, s tým, ktorý má buď o naše meno alebo obsah tvorby záujem. Je teda nevyhnutné voliť si obsah našich myšlienok, to, čím a do akej miery sa nechávame ovplyvňovať.

Textov rôzneho charakteru, tvorby a literatúry je veľa. Občas ide o skutočnú výbavu píšuceho, občas o fantáziu, ale najmä o to, ako na základe poznaného a prežitého komunikujeme... hovoríme, ozaj odovzdávame aj v živote iným a Bohu, my s množstvami načítanej pravdy tiež onú Pravdu... Mala by byť nielen v tom, čo hovoríme, ale aj v tom, ako myslíme, uvažujeme, čo volíme. Práve preto sa na začiatku existencie našej spásy hovorilo, že práve Kristus je Slovo, lebo v ňom je Slovo Božie.

Napísanie tohto článku nie je reakcia na nedávne jubilejné výročie vzniku Predslovu ku Svätému evanjeliu Konštantína Cyrila, ale skôr poďakovanie za život a dary Cyrila a takých osobností, ktoré prispeli ku vzniku slovenského jazyka, viery a hodnôt do nášho života tak ako on. Vznik Proglasu sa totiž datuje rokmi 863- 867, kedy sa uskutočnila misia Konštantína Cyrila na území Veľkej Moravy...

Viliam Turčány, prebásňovateľ Proglasu z prepisu Eugena Paulínyho, píše vo svojej teoretickej práci takto: „Paronomáziou slovo – Slovieni autor vyzýva Slovienov, aby prijali evanjelium, už aj do ich jazyka a do ich písmen, ním vynájdených „vtelené“ slovo Logos, čiže druhú božskú osobu. Áno, Ježiša Krista! A tým skôr, že oni sami, Slovieni, sú svojím rodným jazykom predurčení na to, a to už svojím vlastným menom“: Uverejnené v štúdiu V. Turčányho s názvom Veľbáseň storočí v Cestami poézie I.

V našom ponímaní sú za vznikom nášho národného duchovného vlastníctva viaceré mená, ktoré možno aj modernou technikou a nevyšímavosťou zaznávame až dehonestujeme.

Mali by sme si uvedomiť hodnoty Konštantína Filozofa, autora Proglasu, ako aj ním vynájdeného písma hlaholiky, neskôr, ak to vezmem len sporadicky a prakticky - Ľudovíta Štúra, zakladateľa spisovnej slovenčiny, ktorý ju spečatil svojím dychom, ako aj spomenutého Viliama Turčányho, ktorý pre slovo žije.

Sme práve v období spomienok na Sviečkovú manifestáciu, kedy rok pred Nežnou revolúciou sa podujali práve veriaci upozorniť na klam. Sme

Veľkonočné posolstvo v Proglase

po tridsiatich rokoch, ktoré uplynuli o to Slovo múdrejší?

Nachádzame v ňom uvedomenie si seba?

Uvedomme si, ako rýchlo vlastne žijeme, ako si ctíme všetko to, čo

na Slovensku v spomínaných pokladoch a osobnostiach máme...

Alebo, čo vlastne na druhej strane dehonestujeme. Aj opominaním.

Proglas, Predslov ku Svätému evanjeliu, je písmom o Slove, o jeho

pôvode v našej duši, pôvode vo Svetle, v Kristovi, ktorého v sebe zapierame.

Aj kňaz Anton Srholec nás vo svojich slovách v knihách, konkrétnejšie v malej knižočke, v jednej

statii venovanej Veľkej noci, upozorňuje: “V mene Božom, vedomí si svojej dôstojnosti... Veľká noc... Ako ju premietnuť do celého roku? Ako zápas človeka, ktorý sa vyznamenáva v malom, že premieňa pár desiatok kilogramov hmoty

upozorňuje: “V mene Božom, vedomí si svojej dôstojnosti... Veľká noc... Ako ju premietnuť do celého roku? Ako zápas človeka, ktorý sa vyznamenáva v malom, že premieňa pár desiatok kilogramov hmoty

Butovský polygón

Miesto masových popráv 1937-1938

na duchovné telo...“ čítame na strane 196 v jeho knihe. Ako čerstvý chlieb. Nie je chlebom samotné slovo, ale Slovo pred slovom. Veď keď už budeme Proglas hodnotiť aj len ako báseň, je považovaný za najkrajšiu a najstaršiu báseň v slovenskom a slovanskom jazyku vôbec. Ak pridáme hodnotu obsahu, to, že ľudská duša je vlastne, teda mala by byť „popísaná Slovom Božím“, vychádza nám z Proglasu základ učenia a vyučovania mladej generácie vôbec. Aj Konštantín Filozof, sv. Cyril, si to uvedomoval. Nechcel len prežiť. Chcel žiť... A to nemusíme zachádzať ani do teológie...

Konštantín, vlastným menom Cyril, pochádzal z bohatej a ctenej rodiny, čo on sám považoval za nevýhodu. Už ako chlapec bol vnímavý. Vyrastal v Solúne, významnom meste Byzantskej ríše. Rodičia vložili do vienka najmladšieho zo siedmich detí aj poznanie základov slovanského jazyka, ktorý ovládala jeho matka, s čím sa v malom Cyrilovi rodil duch štátneho byzantinizmu ako model európskej kultúry. Keď mal Cyril sedem rokov, sníval sa mu sen. Sníval o tom, že si za ženu zvolí Sofiu – Múdrosť. Samotní rodičia ho upozorňovali na povinnosť, zachovávať Božie slovo. Už ako chlapec si uvedomoval márnosť života bez cností, a okomentoval ho slovami: „Pôjdem inou cestou, ktorá je lepšia ako táto, a nebudem márnosť svoje dni v zhone tohto života.“ Píše sa v Živote Konštantína Cyrila. Rozhodol sa venovať cudzím rečiam, no nenachádzal celú ich hĺbku, a tak upadol do sklúčenosti. No vďaka istému cudzincovi sa zdokonaľoval aj v gramatike. Mladý Cyril vynikal krásou tak zovňajšku, ako aj tou vnútornou, ale predovšetkým v učenosti. Čoskoro sa o ňom dozvedel cisárov dvorný správca a pozval ho, aby sa učil s cisárom. No tichosťou a učenlivosťou oplývajúci mladík neprijímal žiadne pokušenia, ktoré mu cisár pripravil a ten, aby ho aspoň nestratil po odmietavom postoji voči svetským hodnostiam, ponúkol mu miesto knihovníka u patriarchu...

Jedného dňa však Cyril odišiel a dlhší čas ho nemohli nájsť... Napokon ho uprosili, aby zasadol za učiteľskú katedru. Toto miesto prijal. Prešiel mnohými dišputami, podal dôkazy o svojej múdrosť a rozvahe ako aj o existencii trojjedinosti Boha. Mal obdiv filozofov, učiteľov aj vládárov. Bol zástancom práva slova a jazyka pre všetky národy, mal úctu dvora a širokého spektra učencov, čo dokazuje Život Konštantína a slová cisára v liste Rastislavovi pred začatím veľkomoravskej misie: „Boh, ktorý chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu, a aby dosiahli vyšší stupeň dokonalosti, videl tvoju vieru a horlivosť, a preto zjavil písmená pre váš jazyk...“ pokračuje cisár v liste Rastislavovi, ktorý si týmito slovami uctil Konštantína Filozofa: „A tak sme ti poslali toho, komu ich Boh zjavil, muža cti-

hodného a pravoverného, veľmi učeného filozofa. Nože, prijmi dar väčší a hodnotnejší nad všetko zlato, striebro, drahé kamene a pomínelné bohatstvo...“ Cisár si uvedomoval hodnotu Cyrila, ktorý už mnoho ráz predtým dokázal svoju moc rozumu a srdca. Cyril spoločne so svojim bratom Metodom prišli na územie Veľkej Moravy na pozvanie kniežaťa Rastislava. Bolo to v roku 863, a Cyril už predtým, ako bolo spomenuté, pripravil písmo, písmená vyjavené Bohom. Spolu s bratom Metodom prišli na územie Veľkej Moravy pripravení rozsierať liturgiu, právo a učenosť. Mali množstvo žiakov. Cyril si uvedomoval potrebu jazyka, vedomia a vedenia vlastnej duše, sebe vlastnej reči, ktorá vychádza zo srdca. Bez poznania Slova od Boha je každá duša holá, ako sa hovorí v Predslove k Svätému evanjeliu.

Viliam Turčány vo svojej štúdii s názvom Ten, ktorý miloval múdrosť, sa o Konštantínovi Cyrilovi vyjadril, že práve Filozof je tým, ktorý miloval múdrosť, pretože v doslovnom preklade je filo-sofia práve láskou k múdrosťi, čo bolo Konštantínovi už vyjavené vo sne ako sedemročnému chlapcovi.

Na svojom konte má Cyril spolu s bratom veľké množstvo diel, no najdôkladnejší a najväčejší je práve spomínaný Proglas – Predslov k Svätému evanjeliu. „Proglas je naozaj páru nemajúcou oslavou písmen a Slova, čiže Druhej Božskej osoby Krista v nich! Veď samo písmeno „S“, ktoré má v hlaholike pomenovanie „Slovo“, svojou obraznou podobou vyjadruje prvé, už citované slová z evanjelia sv. Jána! V tejto „maľovanej“ abecede písmeno „S“ má hore kruh ako symbol Boha, Božej nekonečnosti, bez začiatku a konca, z ktorého nadol vyrastá Trojuhelník, ako symbol Sv. Trojice... A teda tento obraz hovorí, že „na počiatku bolo Slovo“ (Kristus, druhá Božská osoba), a že to bolo u Boha - Otca, a spolu s Duchom Svätým tvorí súčasť Svätej Trojice...“, ako pokračuje Viliam Turčány.

Báseň, ktorej básnickú štruktúru odhalil až Jordan Ivanov v roku 1908, pretože dovtedy bola považovaná za prózu, a trvalo ešte päťdesiat rokov, kým bola Romanom Jakobsonom odhalená jej hodnota a veľkoleposť, prináša duši odev. Ľudia sa o Proglas zaujímajú, uvedomujú si jeho krásu, no bolo by potrebné väčšmi predostierať jej hodnotu a význam slova aj pred mladšiu generáciu. Konštantín Filozof v rokoch 827 – 869 počas svojej veľkomoravskej misie priniesol nie iba týmto dielom, spoločne s bratom Metodom, dôvody na úvahu aj pre dnešok. Čím je slovo, čím sú ústa. Stáva sa pre nás samozrejmosťou, ako aj jazyk a reč. Hodnotu však spozná človek aj prostredníctvom Proglasu, ktorý Slovo s veľkým S oslavuje, čiže nie iba zvuk, ale aj vnútorné „vybavenie“, čiže Kristovo Svetlo v duši.

JANA JURKOVIČOVÁ -
HORVÁTHOVÁ

Na okraji Moskvy leží mlčiacie Butovo a v ňom odpočívajú prach tých, čo zahynuli rukou boľševického režimu. Mnoho démonického zla. Mnoho svätosti. Lenže pamätníky obetiam komunizmu nie sú navštevované ako memoriály obetiam nacizmu.

Často sa o nich ani nevie. Ani v ich krajine samotnej.

Na jednej strane treba byť vďačný, že miesta ako je Butovský polygón v Moskve vôbec existujú, na strane druhej je smutné, že i v roku 2017 boli v Rusku odhalené nové pamätníky Stalinovi alebo plakety so symbolom Radu práce, kde je zobrazený Leninov profil. Pamätník obetiam. Pamätník vrahovi. A keby len stavali. Pamätníky sa snímajú, napr. ako pamätník admirálovi Kolčakovi či maršalovi Mannerheimovi, ktoré museli opustiť svoje petrohradské pozície. Zdálo by sa, že ide len o symbol. Ale prečo sú teda symboly také dôležité, ak sa v ne údajne neverí a krajina sa nachádza v zmesi neosovietskej symboliky, dravej komercie, biedy a blyštiaceho sa luxusu pre nemnohých.

V bývalom vojenskom objekte v Butove sa na príkaz NKVD uskutočnilo 20 762 popráv v období od 8. augusta 1937 do 19. októbra 1938. Ich telesné ostatky boli nahádzané do masových hrobov hlbokých tri a dlhých vyše 150 metrov. Každý deň zastrelili v Butove niekoľko desiatok ľudí, najviac ľudí tu prišlo o život 28. februára 1938 – bolo ich 562. Dnes si každodenne pripomínajú jednotlivých mŕtvych v príslušný deň na zádušných bohoslužbách, ktoré sa slúžia v miestnom chráme Svätých ruských novomučenikov a vyznávačov. Priestor bol obohaný vysokým plotom – o masových hroboch častokrát nevedeli o niekoľko desaťročí neskôr ani strážcovia objektu, šírila sa však taká negatívna energia, že si jeden zo strážcov siahol na život – ako ma informovala pani starajúca sa o miestny drevený chrám. Od 90. rokov sa začali

postupne zverejňovať informácie o obetiach stalinských represii a roku 1994 vztýčili na mieste Butovského polygóna pamätný kríž. Roku 2015 otvorili symbolickú Záhradu pamäti, dokončenú roku 2017. Pozostali kladú na trávu na sprístupnených miestach polygónu kafiáty či astry. Kde presne zomreli ich blízki, nie je známe.

Obetami butovských masakrov boli prevažne obyvatelia Moskvy a podmoskovskej oblasti, nebolo to však pravidlom. Zastrelení tu boli napr. leningradský metropolita, svätý Serafim (Čičagov), letec N. N. Danilevskij, moskovský gubernátor V. F. Džunkovskij či herečka Z. B. Boksbergová. Odsúdených na smrť privádzali na púste miesto za Moskvou v nákladných autách, ktoré sa menili na akési plynové komory – obeť priotrúvali plynom, aby nekládli pred popravou odpor. V nákladných autách sa tlačilo asi päťdesiat ľudí, privádzali ich na miesto činu medzi jednou a druhou v noci. Nahnali ich do dreveného baru na overenie údajov. Odtiaľ ich už viedli k okraju masového hrobu s hlavňou na zátylku. Zahynuli tu ľudia mnohých národností i konfesii, mladí ľudia vo veku 15-16 rokov, aj vyše 80-roční starci. Prosti ľudia, ale aj šľachtici, vedci, umelci, či vojenský predstavitelia. 330 butovských obetí bolo svätorečených – sú medzi nimi duchovné osoby i laici.

Nariadenie číslo 00447 s podpisom generálneho komisára bezpečnosti N. I. Ježova bolo namierené proti „bývalým kulakom, zločincovi a ďalším antisovietskym elementom“. Za tento „antisovietsky elemnt“ boli považovaní „členovia antisovietskych strán, bývalí bieli, žandári, dejatelia cárskeho Ruska, „karateli“ (členovia trestných jednotiek), banditi... reemigranti, sektárski aktivisti, cirkevne aktívne osoby a ďalší, zadržaní vo väzniciach, táboroch, pracovných osadách a kolóniách.“ Pôvodne malo byť v Moskovskej oblasti zastrelených 5 000 antisovietskych elementov prve

kategórie. 30 000 antisovietskych elementov druhej kategórie malo byť odsúdených na práce v táboroch na 8-10 rokov. „Ak bude počas tejto operácie popravená nadbytočná tisícica ľudí – nepredstavuje to osobitnú stratu.“ – písal Ježov vo vysvetlivkách k nariadeniu.

Vykonávatelia popráv a „triedenia“ obetí dostali vedro vodky, z ktorého mohli neobmedzene čerpať. Na konci popravného dňa, vlastne noci, boli napáchnuti krvou a prachom tak, že sa nemohli umyť a „stránil sa ich dokonca psy“. V polygóne stál pripravený buldozér, ktorý každý deň prikrýval telá obetí vrstvou zeme. Masových hrobov s niekoľkými vrstvami tiel tam bolo 13. Hoci mali byť popravy namierené najmä proti antisovietskym „živlom“, 80-85% obetí bolo bez straníckej príslušnosti. Zomrelo tu 19 604 mužov a 858 žien. Negramotných roľníkov, čo namiesto podpisu zanechali tri krížiky, obviňovali z trockizmu, kontrarevolučnej a teroristickej činnosti, hoci daní chudáci ani častokrát nepoznali význam týchto slov. Niekedy mohlo byť príčinou popravy to, že osoba pričovávala portrét cára Mikuláša II., knihu S. A. Nilusa „Na brehu Božej rieky“, či prepis básne S. Jesenina proti režimistickému básnikovi D. Bednemu. Svojím životom zaplatil aj pracovník typografie, keď si dovolil namiesto slovného spojenia „trockistická nečistá sila“ („trockistskaja nečist“) vysádzať slovo „sovietska nečistá sila“ („sovetskaja nečist“).

Príbehmi odsúdených by sa dalo pokračovať do nekonečna. Lepšie ich vystihnú modlitby zádušných bohoslužieb slúžených v Butove každý deň. Tri krížiky negramotných obetí pripomínajú Golgotu. A temno butovských nocí akoby pripomínalo temnotu veľkopiatočnej noci, keď svet nie nepodobný tomu dnešnému, čakal, až znova príde Kristus.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pŕfedplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

